

Nieuwsbrief

De Tuin van Sjef

December 2001

Voorjaar in De Tuin van Sjef

Zo maar wat wetenswaardigheidjes.

Na een winter zonder noemenswaardige vorstperioden en nog minder sneeuw, is het zoetjesaan weer eens voorjaar geworden.

De sneeuwklodjes kwamen eind december reeds boven de grond en in februari bloeiden de slanke sleutelbloem, de gele kornoelje, het peperboompje, het lenteklokje, de oosterse kerstroos en de wrangwortel; zo'n twee weken vroeger dan vorig jaar. Daarna leek het allemaal wat langzamer te gaan, de verschillende soorten longkruid stonden zich echter niet aan de grauwe eerste weken van maart, zo ook niet de wilde narcis, de holwortel en de vingerhelmbloem. Het blauwgras (*Sesleria albicans*), het vroegst bloeiende gras (behalve straatgras, dat zo ongeveer het hele jaar bloeit), was ook wat eerder, namelijk half februari.

De eerste vlinders waren laat dit jaar. De citroenvlinders die in de meeste jaren omstreeks 6 maart uit de winterslaap komen, zag ik pas op 22 maart. Maar dan ook meteen drie exemplaren. Evenzo was het gesteld met de dagpauwoog en de kleine vos.

De in Nederland alleen op Texel voorkomende zwartmoeskervel doet het in onze tuin bijzonder goed. Jaren geleden kreeg ik een paar jonge planten uit Engeland. Ik heb er nu weer een aantal die net begonnen zijn met bloeien, evenals vorige jaren. Het is een merkwaardige plant met een mediterraan-atlantische verspreiding. Hij ontkiemt meestal in december, januari waarna hij behalve de grote kiembladen slechts twee kleine blaadjes maakt. Deze sterven in de loop van het voorjaar af en dan valt van de plant bovengronds niets meer te bespeuren. In de hierop volgende wintertijd toont hij zich met enkele grotere bladeren om daarna wéér af te sterven. Wederom komt hij in december, januari terug, nu met grote en veel meer bladeren, waartussen de wijdvertakte manshoge bloeitak binnen enkele weken tot volledige ontwikkeling komt, in maart, april. De rijping van het zaad duurt bij deze zéér vroeg bloeiende schermbloemige vrij lang, van begin mei tot half juni, waarna de gehele plant afsterft. Nu voor goed: de zaden blijven echter vaak nog een half jaar of langer aan de dode takken zitten.

'Maceron', in het Frans, 'alexanders' in het Engels, klinkt poëtischer dan zwartmoeskervel, ofschoon onze Neder-

landse naam de letterlijke vertaling van de wetenschappelijk is: *Smyrniolum olusatrum*; olus = moes, atrum = zwart.

Een andere opmerkelijke voorjaarsbloeier die zich in onze tuin flink uitbreidt, is de bolletjeskers (*Dentaria bulbifera*). Een aan onze pinksterbloem verwante kruisbloemige, die zich voornamelijk vegetatief voortplant door middel van zwartachtige broedkorreltjes die zich reeds voor de bloei in de oksels van de bladeren op de bloeitakken ontwikkelen. Na bloei en vruchtzetting vallen de stervende bloeitakken vaak zijwaarts, waarna de broedknolletjes die 'gunstig' terechtkomen, kunnen gaan wortelen. Hierdoor ontstaan op den duur hele plakken van dit prachtig zachtroze bloeiende plantje. Mits de omstandigheden natuurlijk ideaal zijn voor deze soort zoals bij ons gelukkig het geval is. Deze bolletjeskers, die een grote verspreiding in Europa heeft, komt in het wild nèt niet in Nederland en in het grootste (lage) deel van België voor. In de zuidelijk Belgische Ardennen en in de Duitse Eifel, vind je hem hier en daar in half open bossen op voedzame en vochthoudende grond en dan soms in flinke hoeveelheden.

De tongvaren (*Asplenium (Phyllitis) scolopendrium*) heeft zich zo spectaculair uitgebreid dat het aantal individuen

nauwelijks meer te tellen valt! Met twee exemplaren begonnen, vermoed ik dat onze tuin nu de grootste groeiplaats van heel Gelderland van deze soort herbergt. Het is een varen van vochtige, beboste kalkhellingen en eveneens vochtige, meestal beschaduwde muren. Deze varen is wettelijk beschermd en zeker niet ten onrechte, want bij de restauratie en sloop van ruïnes, grachtkades en andere oude bouwwerken zijn er de laatste decennia heel wat tongvarens verloren gegaan. Dit geldt voor heel West-Europa, vooral voor ons voortvarende Nederland.

Sinds zeven jaar zijn twee kleine heuvels in de tuin bedekt met de zeldzame Spaanse zuring (*Rumex scutatus*). Een plant van vaak instabiele gruishellingen die bij ons hier en daar in het rivierengebied is te vinden, vooral op basaltglooiingen. Ik had deze plant op een totaal andere plaats neergezet, een interessant voorbeeld van een soort die zijn eigen standplaats kiest.

Het jaar 2000 was een slecht vlinderjaar. Behalve het boomblauwtje en de drie koolwitjessoorten die in redelijke aantallen vlogen, waren met name de schoenlappers en het citroentje schaars vertegenwoordigd. Alleen in september en oktober was de atalanta redelijk talrijk. Toch zijn er een paar hoogtepunten te melden: in september was een vrouwelijke argusvlinder eitjes aan het leggen op de kalkheuvel langs de vijver. Deze soort strooit haar eitjes al vliegend rond, liefst op zonnige zuidhellingen. De rupsen leven van verschillende grassen. In augustus hadden we een nieuwe dagvlinder, het grote dikkopje!. In deze zelfde maand zagen we ook weer een sleedoornpage, een zeldzame soort die hier al jaren aanwezig is. De groene, enigszins op pissebedden lijkende rupsen leven op sleedoorn en pruim. De topper was wel de kolibrievlinder, een dagactieve nachtvlinder die tot de pijlstaarten behoort. Het is een trekker die in zuidelijke landen algemeen is en die ieder jaar in zeer wisselende aantallen Noordwest-Europa bezoekt. Truus en ik hebben hem samen goed kunnen bekijken. Hij vloog voor het keukenraam op de bloemen van de bosknautia, waarvoor hij met snorrende vleugels stilstaat zoals een kolibrie. Je ziet dan de bijzonder lange roltong die hij snel in de bloemen steekt om naar nectar te peuren. Een paar minuten later ging hij er als een speer vandoor, hoog over het dak. Deze soort hadden we nog niet eerder in de tuin waargenomen.

Na de 'opknopbeurt' van de Rozendaalse Beek (winter 1996 - 1997) heeft het driedoornige stekelbaarsje zich op explosieve wijze verbreid. Ook in de grote vijver in onze tuin, hierdoor is de kleine watersalamander sterk in aantal afgenomen. Het vraatzuchtige stekelbaarsje schijnt graag jonge salamanders te lusten.

Met de gewone pad gaat het erg goed, de grote vijver is sinds jarig de enige broedplaats in de gehele buurt. Ook in mei 2001 wemelde het van de paddedikkopjes, wel zo'n twintigduizend!

De bosmuur (*Stellaria nemorum*) breidde zich fors uit. Ook weer zo'n zeldzame plant, vorig jaar (2000) stond er veel minder van.

Werkzaamheden

In januari heb ik samen met vrijwilliger Gerrold Visscher de zwarte elzen langs de beek en nog wat andere bomen en struiken drastisch gesnoeid, een fiks karwei. Ook heeft Gerrold mij geholpen met het versnipperen van de in een paar jaar ontstane gigantische takkenbossen (snoeisel). Onvoorstelbaar wat een klein beetje er dan overblijft...

Eind dit jaar gaan we beginnen met het bouwen van een muur van puin op de plaats waar nu een houten schutting staat die in niet al te goede staat verkeert. De burens willen hieraan meebetalen.

Om het werk wat te verlichten, hebben we nog een zogenaamde bosmaaier gekocht. Van een goede kennis kregen we een elektrische heggenschaar. Toch wel makkelijk, wat apparatuur!

Tekst: Sjef van der Molen

Uiteraard stelt stichting De Tuin van Sjef -financiële-steun zeer op prijs. Bankrekening: 54.08.80.841 t.n.v. Stichting De Tuin van Sjef te Velp.

De Tuin van Sjef is te bezoeken na een telefonische afspraak met Sjef van der Molen, Boulevard 33a, 6881 HP Velp, tel.: 026 - 363 61 13.

Vanaf 13 januari 2002: expositie met werk van Sjef van der Molen
Landgoed Avegoor, Ellecom